

Téereb Dañeel — Téeméer ak Ñaar-fukk ak Benn bi

Ubbi Mbind yi Fan yi Muji Jamono: Xamante ak Tektali Kirist ci garab yi di saxar ci mbeyum noor gi

Jeff Pippenger
2024-03-07

Kirist jubluwaatam ci garab yi di sax ci weeru meññat ngir ñu xam “mandarga yi” ak tekkiinu “mandarga yi” ci bés yu mujj yi.

«Kirist dafa santaane ay nitam seetaan mandargay ñëwitam te bég ni ñuy gis firnde yi tegtal seen Buuru bi di ñëw. Mu ne: “Bu yëf yii tàmbalee am, kon xoolleen yéeg, te yékkati leen seen bopp, ndaxte seen njot mu ngi jege.” Mu jublu taalibeyam ci garab yi di sax ci gannaaw noor, ne leen: “Bu ñu tàmbalee génn ay xob, yéen ci seen bopp ngeen di gis te xam ne noor gi jege na. Noonu itam yéen, bu ngeen gisee yëf yii di am, xamleen ne nguuru Yàlla gi jege na.” Luug 21:28, 30, 31.» The Great Controversy, 308.

“Mandarga yi” yu mujjug mu weesu yi dañoo mel ni “mandarga yi” yu yégle woon te ubbi doxalin malaaka bu njëkk bi. “Mandarga yi” yooyu daano boole yëngu asamaan yi, waaye Yoel dafay wone ne “mandarga yi” yu mujjug mu weesu yi, mooy fan yi ñuy seet tooñu Israayil te duñu ko gis, fan yi tundu Yàlla bu sell bi di sell ba fàww, ndax doxandéem yu dëkkul foofa dootuuñu fa jaarati muk, yëngu kàttanu asamaan yi, dinañu itam boole yëngu kàttanu suuf si. Soxna White dafay wone wuute gi nekk ci diggante yëngu kàttanu asamaan yi ak kàttanu suuf si.

“16 Desàmbar 1848, Boroom bi jox na ma gis-gis ci mbëggeelu dooley asamaan yi. Gis naa ne bi Boroom waxee ne ‘asamaan’, ci joxe mandarga yi ñu bind ci Matthew, Mark, ak Luke, moom asamaan la doon wax; te bi Mu waxee ne ‘suuf’, moom suuf la doon wax. Dooley asamaan yi mooy jant bi, weer wi, ak biddiiw yi. Ñoo ngiy nguuru ci asamaan yi. Dooley suuf si mooy ñiy nguuru ci suuf si. Dooley asamaan yi dinañu yëngëtu ci baatub Yàlla. Noonu jant bi, weer wi, ak biddiiw yi dinañu jóge seen bérab. Duñu weesu, waaye dinañu yëngëtu ci baatub Yàlla.

“Niir yu lëndëm te metti ñëw, ñu duggante ak seen bopp. Asamaan bi ubbi te dellu ginnaaw; ba noppi nu man a xool yéeg ci biir bérab bu ubbeeku ci Orion, fa baatub Yàlla jóge. Dëkk Ju Sell Ji dina wàcce jaarale ci bérab boobu bu ubbeeku. Gis naa ne léegi dooley suuf si dañuy yëngu, te xew-xew yi di ñëw ci toftale. Xare, ak waxi-xare, saamar, xiif, ak mbas moo jëkk a yëngu dooley suuf si; gannaaw loolu baatub Yàlla dina yëngu jant bi, weer wi, ak biddéew yi, te suuf sii itam. Gis naa ne yëngu gi ci dooley yi ci Europe du, ni ñenn di jàngale, yëngu gi ci dooley asamaan yi; waaye mooy yëngu gi ci xeet yi mer.” Early Writings, 41.

Yëngu asamaan yi ci Matye, Mark ak Luk dafay tekki yëngu kàttan yi yor nguur ci asamaan, ni ñu leen tektalee ci jant bi, weer wi ak biddéew yi. Lépp ci kàttan yu asamaan yooyu yëngoon nañu, te jur “mandarga yi,” yi ubbi ak yégle doxalin malaaka bu njëkk bi. Kàttan yu asamaan yooyu dinañu

leen dellu yëngalati ci doxalin malaaka bu ñetteel bi. Waaye ci doxalin malaaka bu ñetteel bi, kàttani suuf itam dinañu yëngu. Kàttani suuf mooy kàttan yi yor nguur ci suuf si. Ci 11 Septambar 2001, kàttani suuf, waaye du asamaan, lañu yëngal.

“Léegi xas ndax kàddu gi ma waxoon ne New York dinañu ko jébbal ab galu ndox gu réy? Loolu waxuma ko muk. Li ma wax mooy, bi ma doon xool kër yu mag ya di tabax fa, étage ci kaw étage, ma ne: ‘An ay xew-xewu tiit lañu fay am bu Boroom bi jógee ngir yëngal suuf si ak tiit lu réy! Kon kàddu yi nekk ci Revelation 18:1–3 dinañu mat.’ Gépp saar gu fukk ak juróom-ñett ci Revelation mooy waare bu jëm ci li di ñëw ci kaw suuf si. Waaye amuma leeral gu ñuul ci lu jëm ci li di ñëw ci New York, lu dul ne xam naa ne benn bés kër yu mag ya fa nekk dinañu leen daaneel ndax wërante ak daaneelantey kàttanu Yàlla. Ci leer gi ñu ma may, xam naa ne alkande mungi ci àddina si. Benn kàddu rekk gu jóge ci Boroom bi, benn laal rekk ci kàttanam gu mag, te tabax yu réy yooyu dinañu daanu. Ay xew-xew dinañu am, yu tiit ba nu mënu leen a xayma.” Review and Herald, 5 Sulet 1906.

Ci jaar-jaarug Millerites yi, benn ci mandargayi Luuk bind mooy “xataru xeeti àddina.” Xeet yi di màndargaat mbooloo yi di nguur te song suuf si, te ci 11 Septambar 2001, bépp xeetu àddina yëngu na, bi ñetteelu Musiba bi dikkee ci jaar-jaaru waxi yonent yi. Boobu yëngu gu suuf si, Luuk 21 moo ko tegtaloona, waaye du ko ak waxu Biibël bi di “yëngal kàttani suuf si.” Da ko tegtal ak baat bii, “xataru xeeti àddina,” ni ko dajale woon ci xeeti àddina yi, ba kër yu mag ya nekk New York daanu. “Xataru xeeti àddina” bi nekk ci Luuk mooy yëngal kàttani suuf si, te mat na ci jaar-jaaru Millerites yi.

“Gis naa ne kàttanu suuf si léegi dañuy yëngatu, te xew-xew yi dañuy ñëw ci toppante. Xare, ak ay xibaar yu xare, sabar, xiif, ak feebar yu riis ñoo jëkk a yëngal kàttanu suuf, te gannaaw loolu baatu Yàlla dina yëngal jant bi, weer wi, ak biddéew yi, ak suuf sii itam. Gis naa ne yëngatu kàttan yi ci Ērop du, ni ñenn di jàngale, yëngatu kàttanu asamaan yi, waaye mooy yëngatu xeeti réew yi mer.” Early Writings, 41.

“yëngu doole yi ci xeexu xeet yu mer yi,” mooy yëngu “doole yi ci suuf si,” ni ko nettalee ci njalbéen sejarah Adawantisma, jaarale ko ci yëngu “doole yi ci Tugal.” Uriah Smith won na li doon yëngu doole yi ci Tugal ci atum 1838.

«Ni jamonoy waxtu wax ci li [6e] buxum wax ji tàmbalee ak jébbal katanu boppam ci loxo Turk yi nga xam ne Buur bu Kiristaanu Penku moo ko def, noonu it man nañu ci yoon waajal ne jeexitalam dina mel ci jébbal gu boppam la Sultan bu Turk di delloot katan googu ci loxo Kiristaan yi. Ci atum 1838, Tirki dugg ci xare ak Misra. Waa Misra nekk ni ñuy bëgg a daaneel katanug Tirki. Ngir tere loolu, ñeenti réew yu mag yi ci Ērop, Angalteer, Rusi, Otrish, ak Piriis, duggal seen bopp ngir taxawal njiitu gu Turk gi. Tirki nangul seen seetlu. Am na woon ndaje ci Londres, fa ñu bindee ab dogal bu mujj bu ñuy jox Mehemed Ali, Pacha bu Misra. Leer na ne bu dogal bu mujj boobu agsee ci loxo Mehemed, moom ne destine Empire Ottoman bi dina nekk lu ci dëgg dëgg ñu teg ci loxo katan yi yu Kiristaan yi ci Ērop. Dogal bu mujj boobu ñu jox ko Mehemed ci 11e fanweeru Æwgust 1840! te ci bés boobu sax, Sultan bi yónnee ab kàddu ambassadeer yi ñi ñu bokk ci ñeenti katan yi, di laaj lan war a am bu fekke ne Mehemed bañ na topp sart yi ñu moom tēral. Tontu bi ne woon dafa warul tiit dara ci benn xew-xew bu man a

am; ndaxte ñoom dañoo waajaloon loolu ba noppi. Waxtu wax ji mat na, te ci bés boobu sax yorey mbir yu Mohammed yi jëlees na ko ci loxo Kiristaan yi, ni yorey mbir yu Kiristaan yi jëlees ko woon ci loxo Mohammed yi 391 at ak 15 fan lu jiitu. Noonu la ñaareelu tiis bi jeexee, te buxum wax bu juróomeel bennoo ba noppi di riir.» Uriah Smith, Synopsis of Present Truth, 218.

Islaam bu ñaareelu Musiba bi, weesoon na kërág kàttanam, mi waxu Yàlla wax ne dafa war a yàgg ñetti téeméeri at ak juróom-benn-fukk ak benn fan. Waaye ci at yi 1830, Misra doon na jéemaat a sampaat njëwri califat ci Misra ngir taxawal jiihaad bu ñaareel bu mag bi ci taariixu Musulmi yi. Njort gu nekk ne xarey Islaam man na yokkati, moo waral réew yi ci Tugal a yëngu ci tiit. Lu yàgg ci ay fukki at, jafe-jafe ji jëm ci ne Islaam dina taalat xareem, ay tarihkat ak ay xibaarkat yu at yooyu tuddoon nañu ko “Poroblemu Penku.” Xare yi doomi penku yi daan nañu ko yóbbu ay téeméeru at kontre réewi Tugal, yi jële seen diine ci kerees bu Room. Ci 1838, “sonnal réew yi,” li Kirist waxoon, moo doon tektal yëngu-yënguy xeexkat yi mer, yi xarey Islaam jiñoon ci kow nguur gu njëkk gu Room, jur.

«Ci [yiw] ñeenti malaaka yiñu yewe ci dex gu mag ga, Euphrates, man degg naa ne Yàlla nag dafa doon nangu léegi ñu bàyyi ñeenti réew yi gën a mag, yi Mbëggeel Ottomaan bi daan taxawal, te yu ci yépp doon ci rekk di jéem a noot Nguur gu Penku ga ca Constantinople, waaye seen jéem-jéem ci noot Ērop dafa nekk lu tuuti; léegi nag ñu jël Constantinople, te dajale, noot ba sut ñetti xaaj yu ci juróom-ñett benn xaaj ci Ērop, te loolu moo doon dëgg ci diggante xarnu fukki ak juróom-ñeent ba ci bëj-gànnaru xarnu fukki ak juróom-ñeent.» Works of William Miller, Volume 2, 121.

Tiisug xeeti yi ci nettali bi nekk ci Luke mooy “ak njàqare; gééj gi ak doomi ndox yi di riir,” te itam ak “xol yi nit ñi di laax ngir ragal, ak ngir xool li ñuy dikk ci kaw suuf.” Njàqareb “Eastern Question” bi saxoon na di yëngal kàttanu suuf si ba agsi ci xarnu ñaar-fukki at ak benn bi, te misaal bi tegtaloon tiisug boobu mooy “xol yi nit ñi di laax ngir ragal” ak “gééj gi ak doomi ndox yi di riir.”

«Li tàmmbali surga yu Yàlla yii moom lañ ko wonoon Eskiyeel ci peeñ mi. Yowaana itam nekkoon na seedeel xam-xam bu gëna yéemë la. Gis na gééj gi ak yóomb yi di riir, te xol yi nit ñi di laax ngir ragal. Mu gis suuf si di yëngu, ak tundi yi yóbbu leen ci biir gééj gi (te loolu sax mooy am ci dëgg-dëgg), ndoxam di riir te jaxasoo, ak tundi yi di yëngu ndax réyug mbënam. Won nañu ko musiba yi, wàllug mbas yi, xiif, ak deen, ñuy mat seen ndawtal gu metti.» Testimonies to Ministers, 445.

Bi Yowaanañu ko wonnee màndargaayu téeméeri ñent fukk ak ñeent junni ñaari fukk ak ñeent ñi, gis na tiisub xeeti réew yi, ni ko gééj yi ak mbëx mi di xaacu di xumb; te xol yi nit ñi di laq ngir ragal; te moom la woon it màndargaay mi Esekieel gisoon ci saar bi juróom-ñeent. Esekieelñu ko won na ay mbir yu biir yu màndargaay bi, waaye Yowaanañu ko won ay mbir yu biti yu ànd ak màndargaay bi. Yowaana gis na ne merloo xeeti réew yi ànd na ak màndargaayu téeméeri ñent fukk ak ñeent junni ñaari fukk ak ñeent ñi, te merloo xeeti réew yi mooy it tiisub xeeti réew yi ci Luug, mi ñuy xam ci taarix ne mooy Mbirum Penku. Yowaanañu ko won na ne Islaam bu ñetteelu Musiba ba, mooy mandarga bu biti bu màndargaayu téeméeri ñent fukk ak ñeent junni ñaari fukk

ak ñeent ñi.

“Jamono jii tax na ci biir xol ñépp ñi dul dund. Njiit yi ak nit ñi ci yoonu nguur, ñi yor yéfi kóllère ak sañ-sañ, góor ak jigéen yu xel mu leer ci mbootaay yépp, seen xel jàpp na ci xew-xew yi di am ci sunu wër. Ñu ngi xool seen bët ci diggante xeex, te dalul, yi nekk ci diggante réew yi. Ñu ngi seet ni doole ju tar di jël bépp mbir bu suuf, te ñu xam ne lu réy te dogal-kat-a ngi bëgg a xew—mooy ne àddina bi agsi na ci wet wu jafe-jafe ju réy lool.”

“Léegi malaak yi ñu ngi téye ngelaw yi ngir xeex bañ a wol ba keroog àddina bi dees ko waare ci musibaam bu ñëw; waaye ngelawlu yoon a ngi dajaleeku, jekk na ngir tas ci kaw suuf; te bu Yàlla santaanee ay malaakam ba ñu bàyyi ngelaw yi, dina am melokaanu xeex bu kenn xalim mënul ko nettali.

“Biibël bi, te Biibël bi kese, mooy joxe gis-gis gu jub ci mbir yii. Fii lañu feeñalee yeneeni mujj yu mag yi ci jaar-jaaru sunu àddina, xew-xew yi sax dëgg da ñuy sànni seen ker yi lu jiitu, te riir bu ñuy ñëwee di yëngu suuf si ba xol yi nit ñi di daanu ndax ragal.” Education, 179, 180.

Ci biir 21, Yeesu wax na “màndarga yi” yi indi yoonu Millerite bi, te mbooloo “màndarga” yooyu yépp, ni ko Yaay White waxe, am nañu mat. Yëngu-yëngu suuf bu Lisbon, bés bu lëndëm bi, tèbheb biddéew yi, ak njàqare xeeti réew yi, yi doon misaal buy wone yëngu dooley àddina si, te loolu mat na ci Islam, ci ragal gi Mbànk mi ci Penku peewal, moom itam mat na yépp. “Màndarga yi” ci yoonu Millerite bi ànd nañu itam ak Doom Aadama di ñëw ak niir, te loolu mat na ci tëralin wu jub wi Kirist joxe “màndarga yi”; ndax gannaaw bi njàqare xeeti réew yi jeexee ak tere kàttanu nguurug Ottoman ga ci 1840, Kirist dem na ca Këru Sell-Sell Ba ngeen xam ci 22 Oktoobar 1844, te bi Mu ñëwee, Mu ñëw na ak niir.

“Te gis, kenn ku mel ni melow nit ñëw ak niir yi ci asamaan, te mu agsi ca Mag mi Yàgg fan, te ñu indil ko mu nekk ci kanamam. Te ñu jox ko nguur, ak ndam, ak buurug réew, ngir xeet yépp, ak réew yépp, ak làkk yépp, di ko jaamu: nguuram mooy nguur gu sax ba fàww, gu dul wéy.’ Daniel 7:13, 14. Ñëwug Kirist bi ñu fii wax du ñëwam ñaareel ci suuf. Mu ngi ñëw ca Mag mi Yàgg fan ci asamaan ngir jot nguur, ak ndam, ak buurug réew, gi ñuy ko jox ci jeexital liggéeyam ni ràmmukat. Mooy ñëw gii, te du ñëwam ñaareel ci suuf, la yonent bi waxoon ne dina am bu 2300 fan yi matée ci atum 1844. Ànd ak malaaka yi ca asamaan, Saraxalekat bu Mag bi sunu, dugg na ca bérab bu gën a sell ba, te fa mu feeñ ci kanam Yàlla ngir amal jëf yu mujj yi ci liggéeyam ngir nit ñi—ngir def liggéeyu àtte bu seet xol, ak ngir def njot gu jagleel ñépp ñi ñuy won ne yelloo nañu njariñam.” The Great Controversy, 479.

“Mandarga yi” ñu boole ak jaar-jaaru Millerite yi dañuy misaal “mandarga yi” ñu boole ak jaar-jaaru ñaari téeméeri ak ñeenti-fukk ak ñeenti junni. Bi Almasi joxe seede bu ñaareel bi ci nettali jaar-jaar boobu jaarale ko ci léeb, mu jublu taalibeem yi ci “garab yi di sax ci noorug mbey mi.” Mu xamal leen ne bu garab yi tàmbalee sax, xam ngeen ne dungéen jege njeexital àddina bi, te maas gi di gis garab yi di sax ci noorug mbey mi dina dund ba gis asamaan ak suuf di romb ci safara ñëw ga ñaareelam.

Bu ñu bëggéy di sax, yeen di gis te xam ci seen bopp ne noor gi jege na. Noonu itam yeen, bu ngeen gisee ne mbir yii di am, xamleen ne nguuru Yàlla jege na. Ci dëgg maa ngi leen koy

wax, maas yii du weesu ba keroog lépp mat. Asamaan ak suuf dinañu weesu, waaye samay wax duñu weesu. Luug 21:30–33.

Kon laaj bi nag div ne: “kan la garab yi tàmbalee sax?” Taw bi mujj bi tàmbalee tooy ci 11 Suweel 2001, te loolu, ni ko Esayi waxe, mooy “bés ba” ngelawug Yàlla gu metti gi ci bés sub ngelaw lu penku.

Ci natta, bu muy génñ ci sa digganteek moom; moo téy sa ngelaw gu tar ci bés sub ngelawu penku. Moo tax, noonu lañuy fajj tooñu Yàqub; te lii mooy bépp meññeefu jële bakkaaram: bu defee bépp doj yi ci sarxal bi mel ni dojuy xees yuñu dóor ba tas, xeer yu sell yi ak nataal yi duñu taxaw. Waaye dëkk bañu tēj aar bi dina ne yàq, kër gi dinañu ko bàyyi, te mu des mel ni àll bu ñàkk nit; fa la wëru di lekk, fa lay tēdd, te mu lekk sax cari garab yi. Bu sax yi wowie, dees na leen dagg; jigéen ñi di ñëw, lakk leen ci safara: ndaxte xeet la bu amul xam-xam; moo tax ki leen bind du leen yërëm, te ki leen sàkk du leen won ngëneel. Te dina xew ci bés booba, Boroom bi dina dānk mbey mi dale ko ci wetu dex ba ba ci xelu Misra, te yéen, yéen njabootu Israayil, dees na leen dajale kenn ku nekk ci boppam. Te dina xew ci bés booba, dees na wolkaat bu mag ba, te ñi nekkoon ci bëgg-a dee réewum Asiri ak ñi ñu sànniwoon réewum Misra dinañu ñëw, di sujjóotal Boroom bi ci tundu sell bi ci Yerusaleem. Esayi 27:8–13.

Taw bu mujj mi tàmbalee woon a taw ndānk (tegtal) ci 11 Sàttumbar 2001, te xuló ci nekk boppam ci yégleb taw bu mujj ak yégleb jamm ak kóllëre gu fen tàmbalee. Jaar-jaaru xuló boobu mooy fa ñuy dindi tooñu Yàkóoba (sellal ko, maanaam def ko njéggal). Jaar-jaaru xuló boobu, muy xuló Habakkuk, mooy jamono ji ñuy tējël ci màndarga nit ñi téeméer ak ñeent-fukk ak ñeent, te muy jeex ak ni Aduuna-bés gu juróom-ñaareelu, mu Laodise, diisoo ngëmkaat Adventiste juróom-ñaareelu bés bi, ñu ko tufli génne ko ci gémminu Boroom bi, ndax moom, ni “dëkk bu ñu tataar”, dina nekk yàqu te féex, ndaxte mu doon na dëkku nit ñu amul xam-xam, ñi dul gis yërmande mbaa ngërëm. Ca jamono jooju “baat bu ñaareel bi” bu Apokalips 18 dina wol trumpet bu mag, muy juróom-ñaareelu trumpet bi ak ñetteelu alkande bi, te yeneen xaritu Yàlla yi dinañu ñëw di màggal ca “Yerusaleem”, bi di doon gëstu mbooloom kanam gi, di kerk gu daan.

11 Septàmbre 2001 dafay wone ne jamono mujjug gi ci jaar-jaaru suufsi jëw na, te ñi rekk a xam garab yi di sax ci nooru bëgg-bëgg bi dinañu jot ndox mi di waral ngir garab yi sax. Ñi rekk a xam ne Islaam bu ñetteel biir bi mooy tegtal ñëwug taw bi mujj ak tēj-kàddu junni ak ñent fukk ak ñent junni, ñoom dinañu bokk ci kureel googu.

«Ñi nekki ñoo xam ne dañuy dox ci leer gi ñu am rekk lañuy jot leer gu gën a mag. Su nu dul yokk, bés bu nekk, ci wonte jëf yi ak yuute yi jëfandikukat bu dëgg dëgg war a am, dunu xam feeñug Xelum Sell mi ci taw bi mujj bi. Man na daan ci xol yi nu wër yépp, waaye dunu ko xàmmi mbaa jël ko.» Testimonies to Ministers, 507.

“Warunuñu xaar ndox mu mujj mi. Mu ngi ñëw ci bépp ku xam te jëfandikoo ndox mu néew ak tawub yiwu yi ci yiw, yi di wàcc ci sunu kaw. Bu nu dajalee yàqute leer gi, bu nu fonkee yërmande yu wóor yu Yàlla, miy bëgg nu wéeru ko, kon bépp digéb dina am matug yaram. ‘Ndax ni suuf di génne ay meññam, te tool di saxal li ñu ci ji; noonu Boroom bi Yàlla dina saxal njub ak cantu boppam ci kanam xeeti àddina yépp’ (Isaiah 61:11). Suuf si bépp war na fees ak ndamlu Yàlla.” The Seventh-day Adventist Bible Commentary, volume 7, 984.

Danu yokk sunu ci njàng mi ci article bii di ñëw.

“Bu kenn ñi man a dimbali ci—— deñu leen yee ngir ñu xam seen warugar, duñu xàmme liggéeyu Yàlla bi su baatu wax ju réy bu malaakaat bu ñetteel bi deegge. Bu leer gi génnee ngir leeral suuf si, fa balaa ñuy ñëw dimbali Boroom bi, dinañu bëgg a wër liggéeyam ngir méngale ko ak seeni xalaat yu xat. Na ma leen wax ne Boroom bi dina liggéey ci jëf ju mujj jii ci anam yu bari a génn ci aada bu baaxoon, ak ci yoon wu wuutook planu nit ñépp. Dina am ñenn ci sunu biir yu sax di bëgg a saytu liggéeyu Yàlla, di santaane sax ne ban yëngu-yëngu lañu war a def bi liggéey bi di dem ci njubalu malaakaat bi booleek bu ñetteel bi ci ndawtal bi ñuy jox àddina si. Yàlla dina jëfandikoo yoon ak juntuukaay yu war a won ne moom ci boppam moo jàpp iin yi ci ay loxoom. Jëfkat yi dinañu waaru ndax yoon yu yomb yi mu di jëfandikoo ngir indi ak matal liggéeyam gu njub.” Testimonies to Ministers, 300.